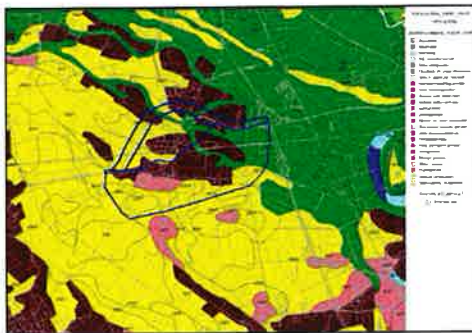

Handwritten text: *Handwritten signature*
2442-52

Archeologisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Haps, Gemeente Cuijk

J. Ras

Archeologisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Haps, Gemeente Cuijk

J. Ras

Archeologisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Haps, Gemeente Cuijk

J. Ras

SOB Research,
Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek

© SOB Research
Heinenoord, januari 2012

ISBN/EAN: 978-90-5801-825-0

Projectnummer: 1695-0912

Archeologisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Haps, Gemeente Cuijk

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Planontwikkeling	3
1.2	Archeologisch onderzoek	3
1.3	Opdrachtverlening	3
1.4	Doel van het onderzoek	4
1.5	Fasering	4
1.6	Onderzoeksteam	5
2.	Onderzoekssysteem: gehanteerde methoden en technieken	7
2.1	Archeologisch Bureauonderzoek	7
2.2	Archeologisch Verwachtingsmodel	7
2.3	Rapportage	7
3.	Archeologisch Bureauonderzoek	9
3.1	Geologische gegevens	9
3.2	Archeologische gegevens	11
3.3	Historische gegevens	17
3.4	Luchtfoto's	18
3.5	Actueel Hoogtebestand Nederland	18
4.	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	21
4.1	Samenvatting en conclusies	21
4.2	Archeologisch Verwachtingsmodel	21
	Literatuur	23
	Verklarende woordenlijst	25
Bijlage 1:	Administratieve gegevens	27
Bijlage 2:	Archeologische en geologische tijdschaal	29
Bijlage 3:	Overzicht voor het Holocene gebied van de gebruikelijke lithostratigrafische indeling en de vertaling naar de lithostratigrafie naar De Mulder et. al, 2003	31
Bijlage 4:	SOB Research: Gegevens	33

1. Inleiding

1.1. Planontwikkeling

Aanleiding voor het archeologisch onderzoek vormt de aanleg van een randweg om Haps (Gemeente Cuijk). In het kader van de aanleg zal in eerste instantie een tracéstudie (alternatievenstudie) worden uitgevoerd. Hiertoe is een zoekgebied met een oppervlakte van 3.24 vierkante kilometer gedefinieerd. Vervolgens is hier een alternatief zoekgebied aan toegevoegd met een lengte van 3.6 kilometer en een breedte van 100 meter. Uiteindelijk zal één tracé worden uitgekozen. Ten behoeve van het uitgekozen tracé zal een MER-procedure worden doorlopen.

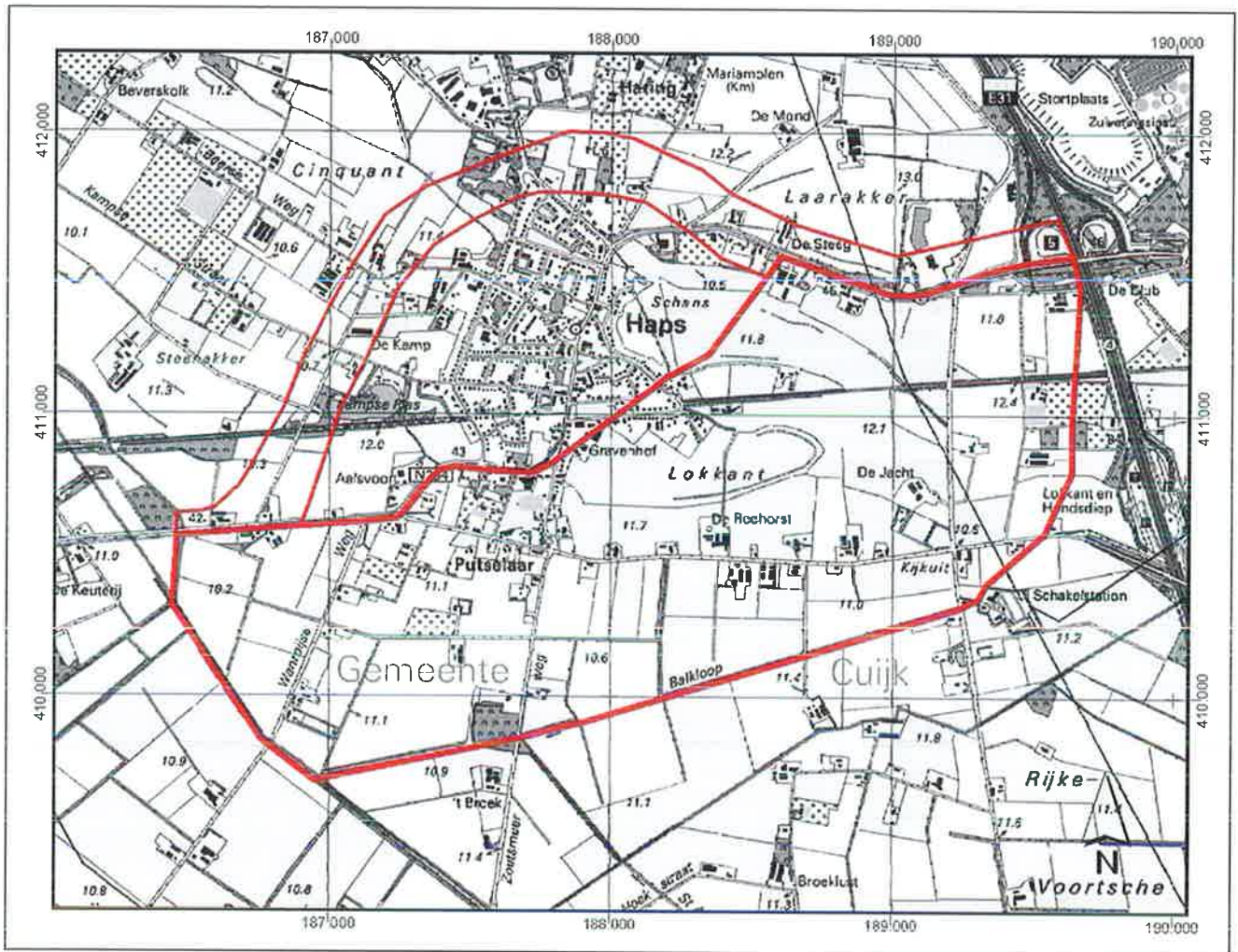
Afbeelding 1. Ligging van het onderzoeksgebied (rode stip) in Nederland.

1.2 Archeologisch onderzoek

Ter plaatse van delen van het zoekgebied wordt op de Archeologische Beleidskaart van de Gemeente Cuijk (Past2present, 2009) een zone weergegeven met een hoge en middelhoge verwachtingswaarde. Ter plaatse van het overige deel van het zoekgebied is sprake van twee zones. Ter plaatse van het uiterste westelijke deel ligt een niet gekarteerde zone, als gevolg van een aanpassing van de gemeentegrens. Ter plaatse van het overige deel van het zoekgebied ligt een zone met een lage archeologische verwachting. Kragten Landschapsarchitectuur heeft aangegeven dat zij in eerste instantie inzicht wil hebben in de mogelijke aanwezigheid van archeologische belemmeringen binnen het zoekgebied. Deze belemmeringen kunnen een rol spelen bij de uiteindelijke tracékeuze.

1.3 Opdrachtverlening

Kragten Landschapsarchitectuur heeft op 7 januari 2010 aan SOB Research opdracht verleend om een Archeologisch Bureauonderzoek ten behoeve van het zoekgebied uit te voeren. Vervolgens is op 31 maart 2011 door Kragten Landschapsarchitectuur opdracht verleend om het Archeologisch Bureauonderzoek aan te vullen door een alternatief tracé aan het onderzoeksgebied toe te voegen. De afbakening van het onderzoeksgebied was gelijk aan de afbakening van het zoekgebied, zoals deze is aangegeven door de opdrachtgever (zie Afbeelding 2 en Afbeelding 3).

Afbeelding 2. De positie van het onderzoeksgebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. Schaal 1: 25.000. Bron: Topografische Dienst, Emmen.

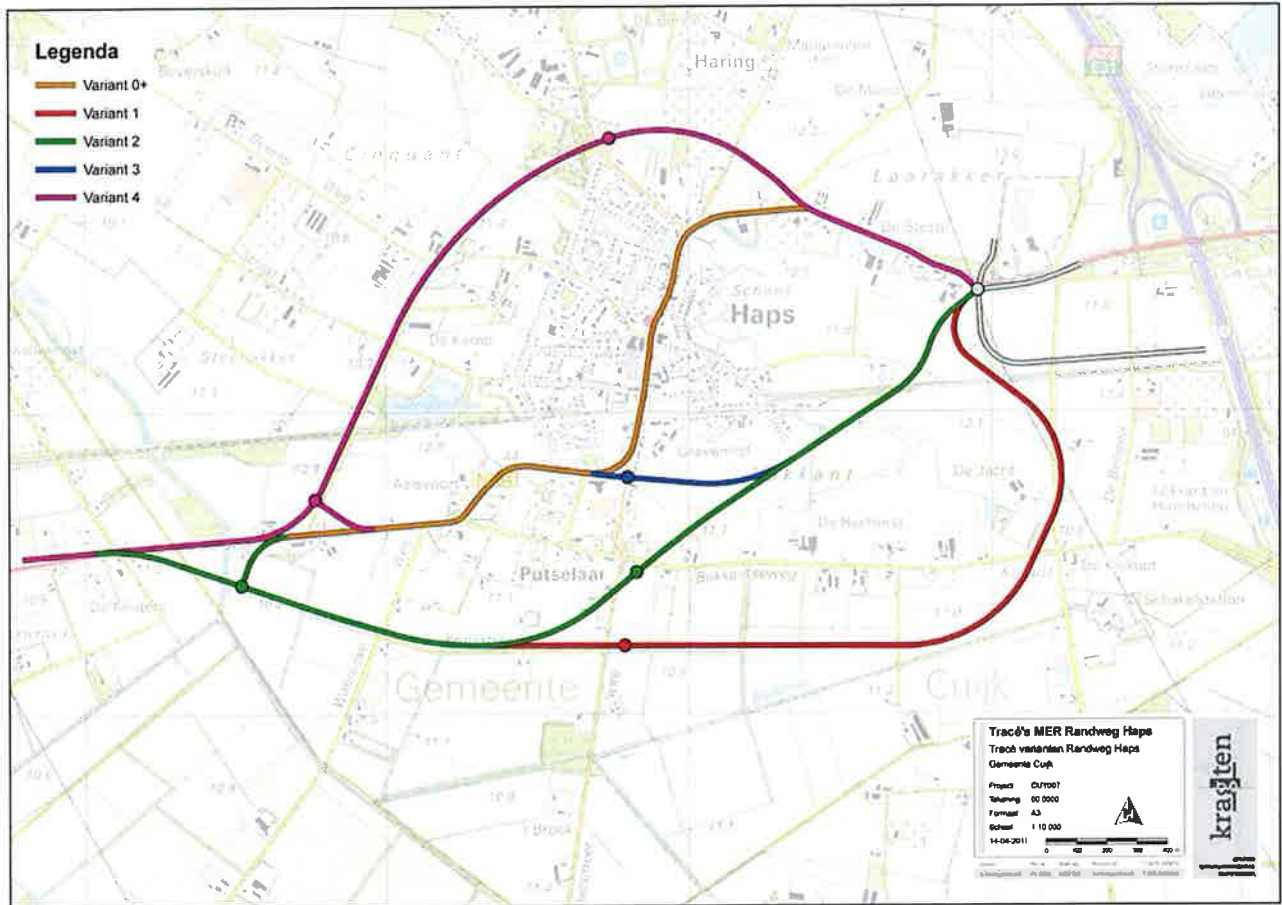
1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek was gericht op de volgende aandachtspunten:

- De geologie en de landschapsgeschiedenis ter plaatse van het onderzoeksgebied, in relatie tot de bewoningsmogelijkheden in het verleden;
- De kans op de aanwezigheid van archeologische waarden ter plaatse van het onderzoeksgebied

1.5 Fasering

Eerst is gewerkt aan de voorbereiding (de uitvoering van het Archeologisch Bureauonderzoek en het opstellen van het daarop gebaseerd archeologisch verwachtingsmodel). Hierbij zijn diverse archieven geraadpleegd om al aanwezige archeologische, historische, geologische en luchtfoto-informatie zoveel mogelijk te kunnen benutten. Tenslotte is, op basis van de verkregen gegevens, een overzicht samengesteld van de aangetroffen archeologische, cultuurhistorische en aardkundige waarden. De verkregen gegevens en de daaraan verbonden conclusies zijn uitgewerkt in het nu voorliggende eindrapport.

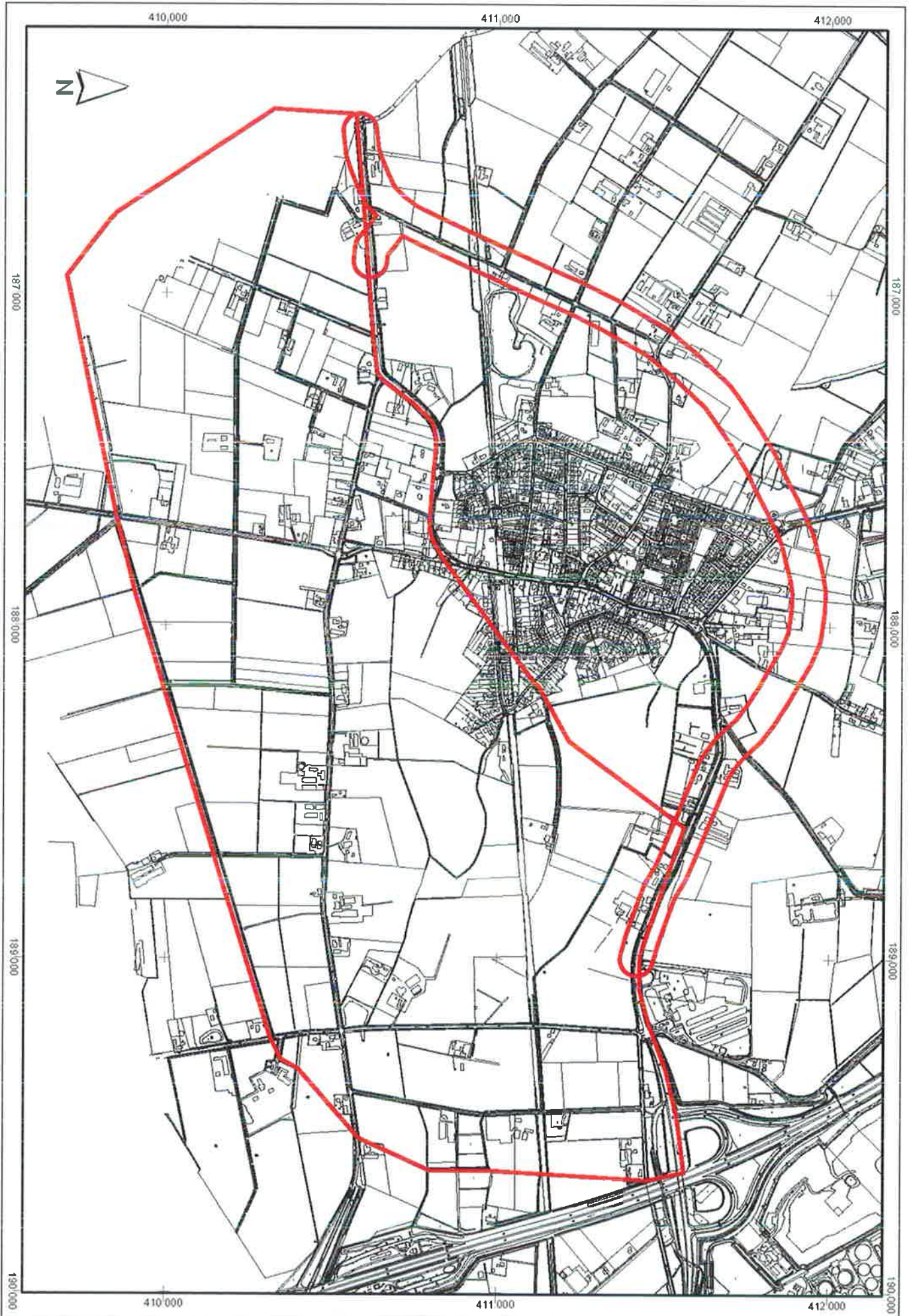
Afbeelding 3. De posities van de verschillende tracé-varianten, geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. Schaal 1: 25.000. Bron: Opdrachtgever.

1.6 Onderzoeksteam

Het onderzoeksteam van SOB Research bestond uit:

F. A. van Meurs	bureauonderzoek
J. Ras	bureauonderzoek, rapportage

Afbeelding 4 (zie pagina 6). Ligging van het onderzoeksgebied (rood omkaderd) geprojecteerd op een uitsnede van de GBKN. Het grootste deel van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een gebied met akkers en weiden. Er is sprake van de aanwezigheid van wat verspreide bebouwing. Een klein deel van het westelijke deel van het onderzoeksgebied is intensief bebouwd. Schaal 1: 15.000. ©Topografische Dienst Kadaster, Emmen [2010].

2. Onderzoekssysteem: gehanteerde methoden en technieken

2.1 Archeologisch Bureauonderzoek

In het kader van het Archeologisch Bureauonderzoek zijn diverse archieven geraadpleegd. Dit onderzoek heeft tot doel gebruik te maken van de in deze archieven beschikbare of alsnog destilleerbare informatie over de landschaps- en bewoningsgeschiedenis van het gebied. Onder meer zijn daarbij de archieven van TNO, de Topografische Dienst en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Archis2) geraadpleegd. Daarnaast werd er over het onderzoeksgebied en de directe omgeving nadere archeologische en historische informatie vergaard uit meerdere bronnen.

2.2 Archeologisch Verwachtingsmodel

Op basis van het Archeologisch Bureauonderzoek werd een Archeologisch Verwachtingsmodel opgesteld. Hierbij gaat het vooral om een gespecificeerde verwachting ten aanzien van de mogelijk aanwezige archeologische vondstcomplexen (mogelijke aard, gaafheid en ouderdom) in relatie met de geologische ondergrond (mogelijke diepteligging en context).

2.3 Rapportage

Ter afronding van het Archeologisch Bureauonderzoek is het nu voorliggende eindrapport samengesteld.

3. Archeologisch Bureauonderzoek

3.1 Geologische gegevens

Voor het verkrijgen van inzicht in de geologische opbouw van het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan kon gebruik worden gemaakt van de Bodemkaart van Nederland (Alterra) en van de Geomorfologische kaart van Nederland (Alterra). Een nadeel bij het gebruik is de relatieve grofschaligheid van deze kaarten; de informatie is niet bedoeld en ook niet bruikbaar voor een beoordeling op perceelniveau. Wel bieden de kaarten kaders voor een globale inschatting van de geologische en paleogeografische situatie.

De bodem van het onderzoeksgebied is grotendeels gevormd tot in het Weichselien (het laatste glaciaal, tot circa 10.000 jaar geleden). Het is het resultaat van het zich repeterend insnijden van Rijn en Maas, en vervolgens sedimenteren van zand, grind en klei. Op deze wijze ontstonden terrasvlakten, terraswellingen en terrasrestruggen. Ook werden afwateringsgeulen gevormd.

In het Cromerien (circa 850.000 – 475.000 jaar geleden) werden binnen het onderzoeksgebied grind en zand afgezet door de Rijn en de Maas. Deze afzettingen behoren tot de Formatie van Sterksel en de Formatie van Veghel. Vanaf het einde van het Eemien (130.000 – 115.000 jaar geleden) en het begin van het Weichselien (115.000 – 100.000 jaar geleden) heeft de Maas fasegewijs een nieuw dal uitgeslepen en deels ook weer opgevuld met sediment. Dit sediment behoort tot de Formatie van Beegden. Tijdens dit proces zijn, van onder naar boven, drie terrassen ontstaan. Het oudste en onderste terras (Terras I) dateert uit het Bolling-interstadiaal (circa 13.000 – 12.000 jaar geleden). Gedurende het Vroege Dryas (circa 12.000 jaar geleden) werden weer sedimenten door de Vlechtende Maas afgezet, zodat Terras II kon ontstaan. Terras III ontstond tijdens het Late Dryas (circa 11.000 - 10.000 jaar geleden). Tijdens de koudste fase van het Weichselien (tot circa 10.000 jaar geleden) werden, tenslotte, dekzandafzettingen van de Formatie van Boxtel afgezet (deels naar Geraeds en Gazenbeek, 2009).

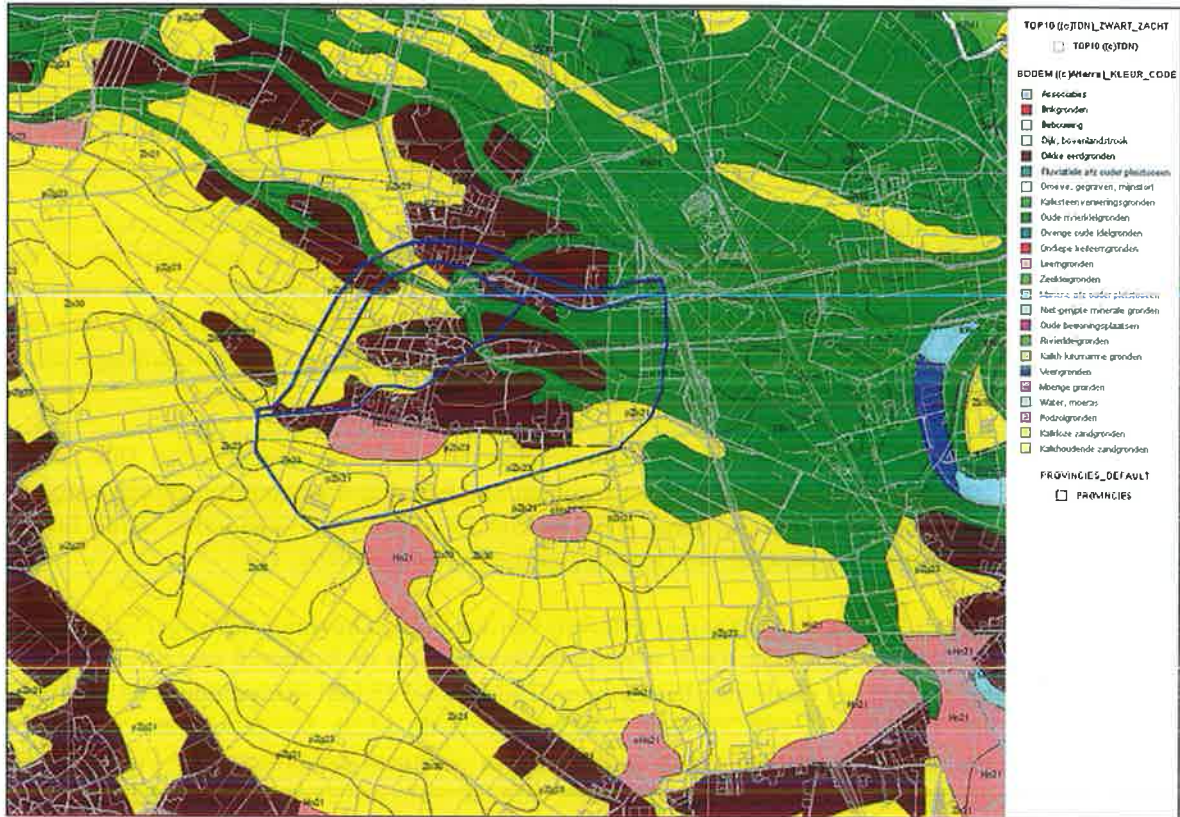
Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Bodemkaart van Nederland (zie Afbeelding 5) een aantal zones aangeduid:

Gele zone: code pZn21 - 23-III: vlakvaaggronden; grof zand

Roze zone: code cHn21-VI: laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand

Bruine zone: code bEZ21-VI: hoge bruine enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand

Groene zone: code KRn1g-VI: poldervaaggronden; lichte zavel

Afbeelding 5. De ligging van het onderzoeksgebied (blauw omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Bodemkaart van Nederland. Bron: Alterra/Archis2.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Geomorfologische kaart van Nederland (zie Afbeelding 6) een aantal zones aangeduid:

Mintgroene zone: code 2M18a: terrasvlakte (met overstromingsmateriaal)

Lichtgele zone: code 3L28: terraswelingen

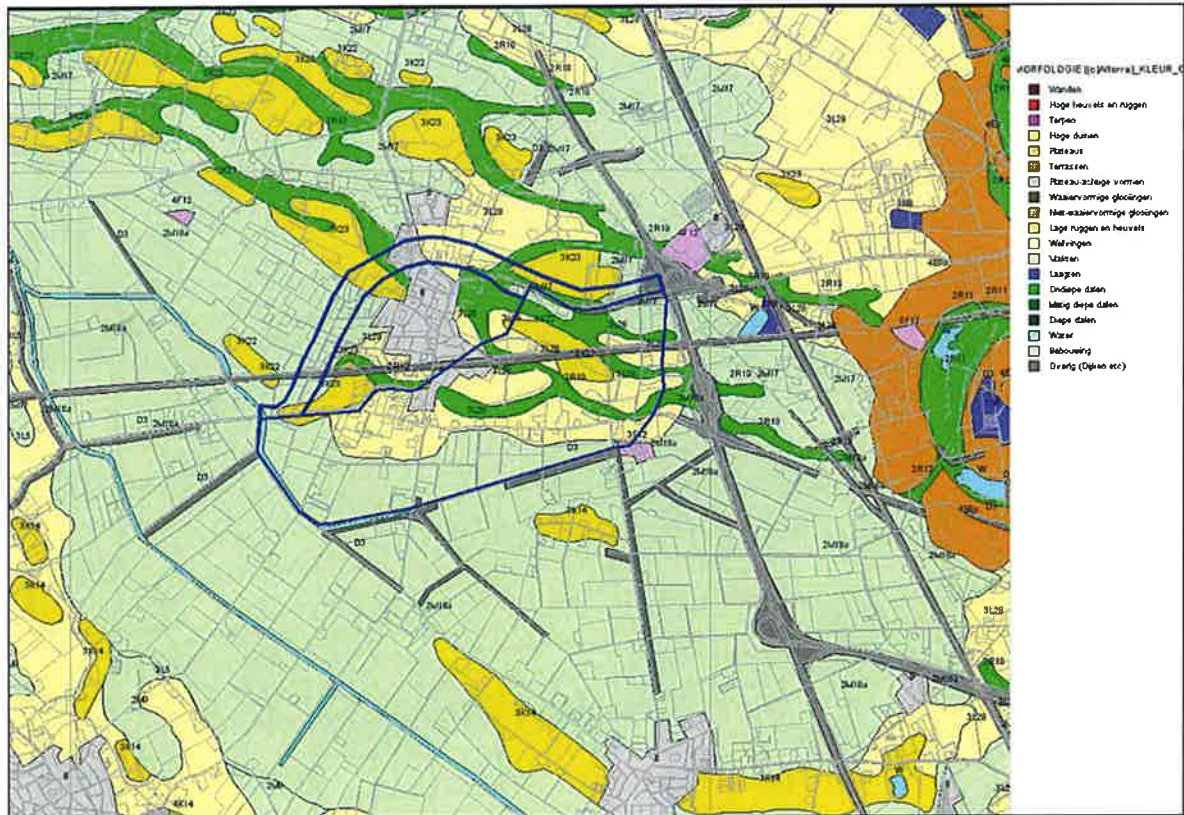
Lichtbruine zone: code 3K23: terrasrestrug, met dekzand

Lichtgroene zone: code 2R10: geul van vlechtend afwateringsstelsel

Grijs: bebouwd

Donkergrijs: overig (dijken etc.).

Dit betekent dat een groot deel van het onderzoeksgebied ter plaatse van een terrasvlakte (mintgroene zone) ligt, en dat het centrale deel en het noordelijke deel ter plaatse van terraswelingen (lichtgele zone) en een terrasrestrug (lichtbruine zone) ligt. Er is sprake van een vlechtend afwateringsstelsel (lichtgroene zone). Dit betreffen geulen van de Maas uit het Late Pleniglaciaal van het Weichselien (tot circa 10.000 jaar geleden) (Geraeds en Gazenbeek, 2009). Deze geulen zijn meer in detail, als laagten, zichtbaar op het Actueel Hooftbestand Nederland (zie Afbeelding 12).

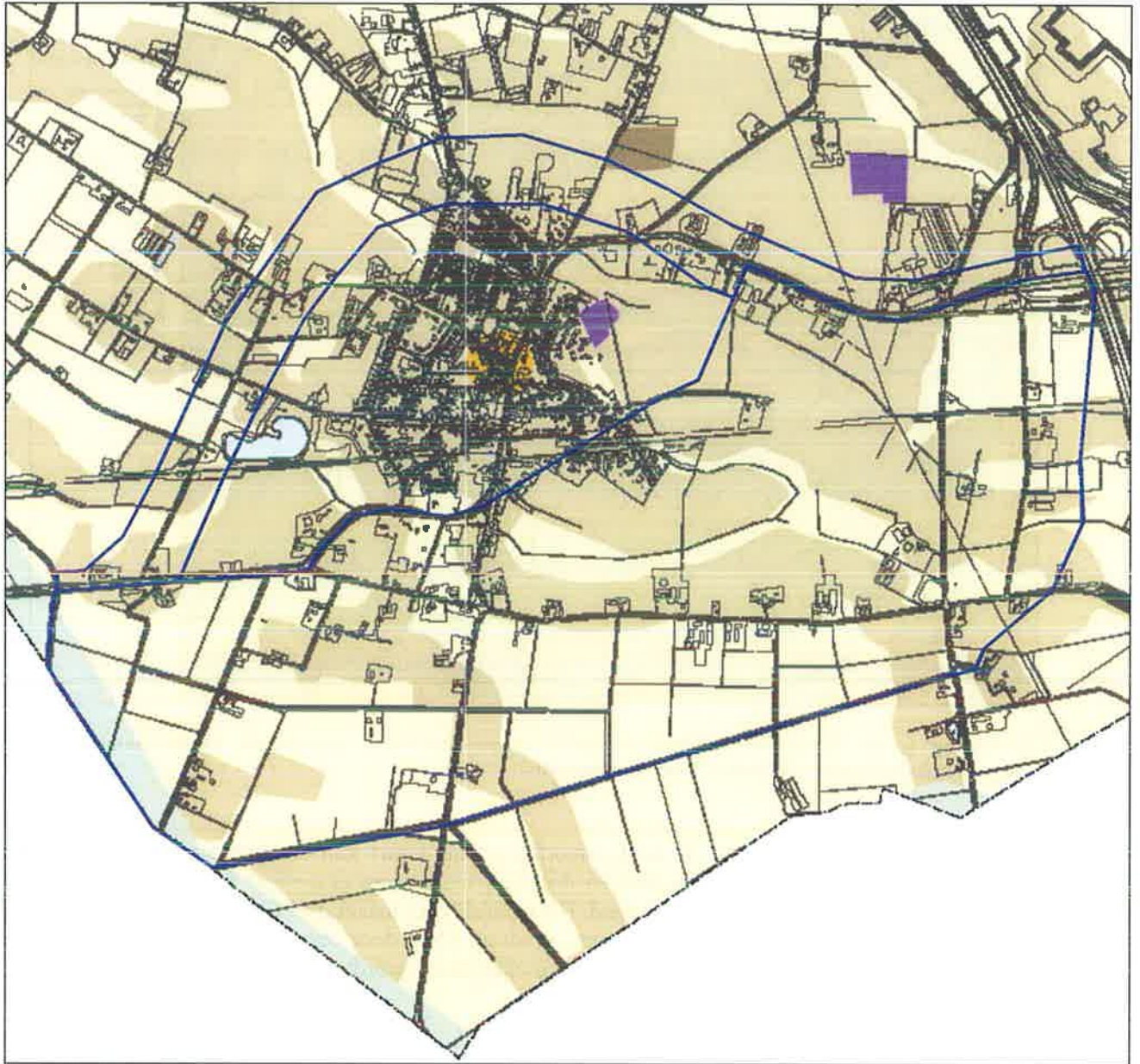
Afbeelding 6. De ligging van het onderzoeksgebied (blauw omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Geomorfologische Kaart van Nederland. Bron: Alterra/Archis2.

Op basis van de Bodemkaart en de Geomorfologische Kaart kan worden aangenomen dat het zuidelijke en een deel van het noordelijke deel van het onderzoeksgebied deel uitmaakt van een terrasvlakte die wordt afgedekt met dekzand. Het centrale deel maakt deel uit van een terrasrestrug die gedeeltelijk, en dan met name rondom Haps, wordt afgedekt door een esdek. Dit esdek is vanaf de Late Middeleeuwen opgebracht. Het onderzoeksgebied wordt doorsneden door een fossiel geulsysteem, ontstaan in het Weichselien.

3.2 Archeologische gegevens

Voor een overzicht van reeds bestaande kennis ten aanzien van archeologische vindplaatsen binnen en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied werden de archieven van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Archis2), de Provincie Noord-Brabant, de Historische Kring 'Land van Cuijk' en Stichting Hap's Heem geraadpleegd.

Ter plaatse van delen van het onderzoeksgebied worden op de Archeologische Beleidskaart van de Gemeente Cuijk (Past2present, 2009) zones weergegeven met een hoge en middelhoge archeologische verwachting (op Afbeelding 7 bruin gemarkeerd). Ter plaatse van het overige deel van het onderzoeksgebied is sprake van twee zones. Ter plaatse van het uiterste westelijke deel ligt een niet gekarteerde zone, als gevolg van een aanpassing van de gemeentegrens (op Afbeelding 7 blauw gemarkeerd). Ter plaatse van het overige deel van het onderzoeksgebied ligt een zone met een lage archeologische verwachting (zie Afbeelding 7, geel gemarkeerd). De zones met een lage verwachting komen deels overeen met de vlechtende geulen van de Maas uit het laat pleniglaciaal van het Weichselien, op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (Past2Present, 2009). Ter plaatse van het noordelijke deel van het onderzoeksgebied ligt een donkerbruine zone. Dit betreft een terrein dat op de Archeologische Monumentenkaart staat, maar dat geen Rijksmonument is.

Afbeelding 7. De ligging van het onderzoeksgebied (blauw omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Archeologische Beleidskaart van de Gemeente Cuijk (Past2Present, 2009).

Legenda:

Donkerbruine zone: terrein dat op de Archeologische Monumentenkaart staat, maar dat geen Rijksmonument is

bruine zones: gebieden met een hoge en middelhoge archeologische verwachting

gele zones: gebieden met een lage archeologische verwachting

blauwe zone: niet gekarteerd, onbekende archeologische verwachting

paarse en oranje zone: archeologisch monument, beiden buiten het onderzoeksgebied gelegen. Paars betreft het middeleeuwse Kasteel De Schans, oranje betreft de dorpskern van Haps.

Op basis van het door de Gemeenteraad van de Gemeente Cuijk in mei 2009 vastgestelde Archeologisch Beleidsplan Gemeente Cuijk (Past2Present, 2009), kan het volgende worden gesteld:

Voor gebieden met een hoge en middelhoge archeologische verwachting (op Afbeelding 7 bruin gemarkeerd) geldt voor wat betreft bodemverstoringen met een oppervlakte kleiner dan 2500 vierkante meter of bodemverstoringen die minder diep reiken dan 50 centimeter beneden het maaiveld dat er geen inventariserend archeologisch onderzoek hoeft te worden uitgevoerd. Wanneer hier sprake is van bodemverstoringen binnen een groter oppervlak dan 2500 vierkante meter en dieper dan 50 centimeter dient eerst wel een inventariserend archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Voor de donkerbruine zone in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied geldt voor wat betreft bodemverstoringen met een oppervlakte kleiner dan 250 vierkante meter of bodemverstoringen die minder diep reiken dan 50 centimeter beneden het maaiveld dat er geen inventariserend archeologisch onderzoek hoeft te worden uitgevoerd. Wanneer hier sprake is van bodemverstoringen binnen een groter oppervlak dan 250 vierkante meter en dieper dan 50 centimeter dient eerst wel een inventariserend archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Voor gebieden met een lage archeologische verwachting (zie Afbeelding 7, geel gemarkeerd) gelden geen archeologische voorschriften. Eventueel kan het College van Burgemeester en Wethouders Archeologische Begeleiding voorschrijven.

Voor gebieden met een onbekende archeologische verwachting (zie Afbeelding 7, blauw gemarkeerd) gelden geen archeologische voorschriften.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied zijn enkele geregistreerde archeologisch onderzoeken uitgevoerd (zie Afbeelding 8, de relevante terreinen zijn genummerd). Dit betreffen:

1. St. Hubertseweg 28, Haps. Hier werd door BAAC in 2010 een Archeologisch Bureauonderzoek en een verkennend en karterend booronderzoek uitgevoerd (de Boer, 2010). Het plangebied bleek deel uit te maken van een vrij hoge rug in een relatief nat gebied. Uit het veldonderzoek bleek dat in het zuidelijke deel intacte podzolprofielen voorkwamen. In het noordelijke deel was daar nauwelijks sprake van, mogelijk door verploeging. (onderzoeksmeldingsnummer 42137)

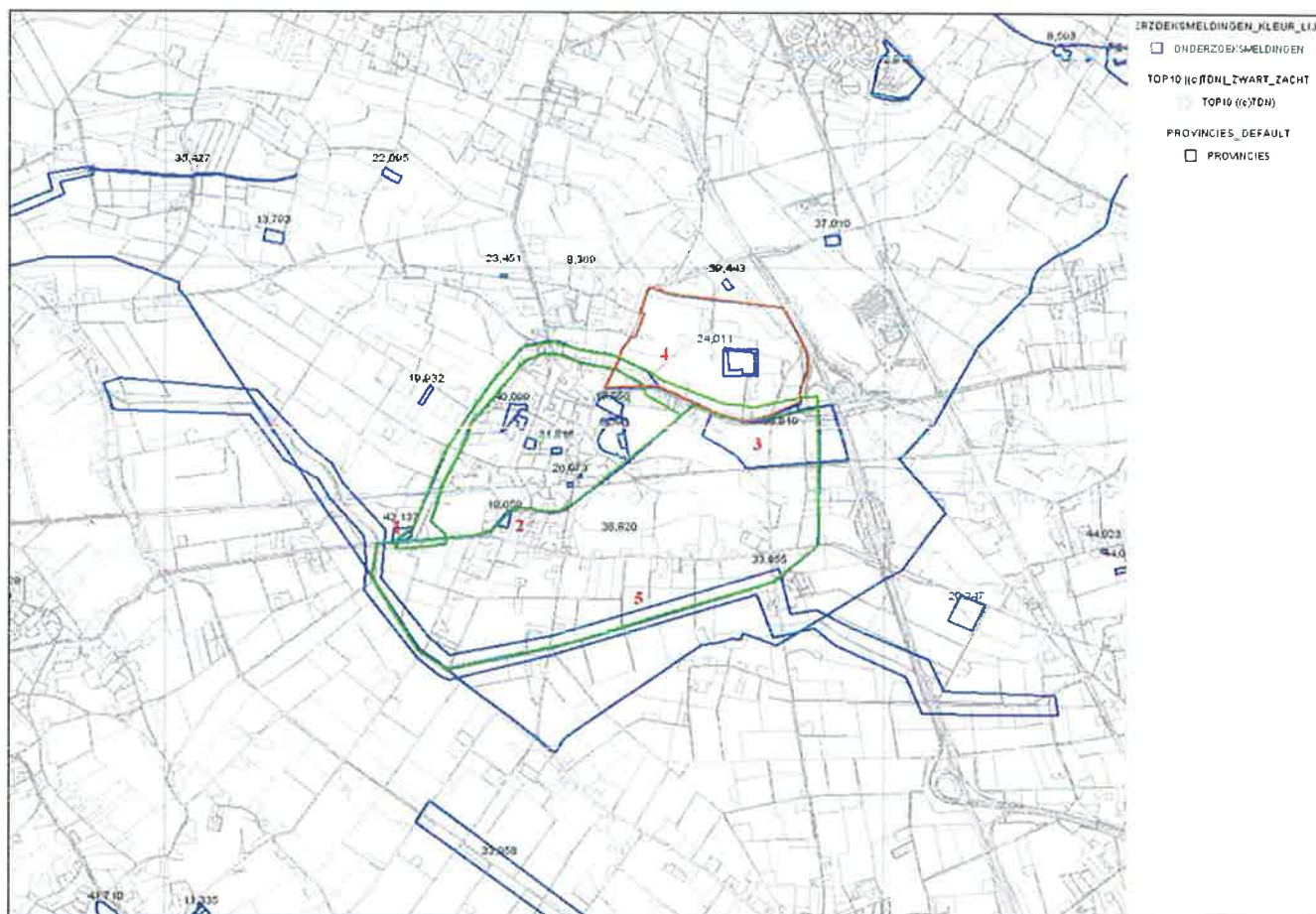
2. Sint Hubertseweg, Haps. Hier werd in 2006 door Becker en Van de Graaf een Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase, uitgevoerd (Moerman, 2006). Er werd geconstateerd dat het onderzoeksgebied verstoord was. (onderzoeksmeldingsnummer 19659)

3. Bedrijventerrein Laarakker Zuidflank, Haps. Hier werd in 2010 door SOB Research een Archeologisch Bureauonderzoek en een Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen (verkennend) uitgevoerd (Ras, 2010). Het onderzoeksgebied kon worden opgedeeld in een aantal zones. Dit betrof ten eerste de hoger gelegen terrasrestrug. Hier kunnen archeologische resten vanaf circa 13.000 jaar geleden worden aangetroffen. Het overige deel van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een terrasvlakte met een fossiel geulsysteem. Ook hier kunnen archeologische resten worden aangetroffen. (onderzoeksmeldingsnummer 38819)

4. RBL-noord, hier werd in 2008 door Grontmij Nederland een Archeologisch Bureauonderzoek en een Inventariserend Veldonderzoek door middel van Grondboringen (verkennend) uitgevoerd. Op basis van het booronderzoek werd geconcludeerd dat de bodem was opgebouwd uit eolische afzettingen (dekzand van de Formatie van Boxtel), soms afgedekt door een esdek. Delen van het gebied bleken verstoord te zijn. De verstoringen bleken echter zeer variabel, en van boring tot boring te verschillen. Door Grontmij is een intactheidskaart van de bodem opgesteld. Vastgesteld werd dat het huidige reliëf van het gebied grotendeels overeenkomt met het oorspronkelijk pleistocene reliëf. De dekzandruggen en de terrasrestruggen zijn afgedekt en enigszins afgevlakt door esdekken waarvan de dikte varieert. De geulen zijn deels geëgaliseerd maar nog steeds waarneembaar. Ondanks verstoringen kan het gebied volgens Grontmij toch worden beschouwd als een grotendeels intact landschap met een hoge archeologische verwachting. Grontmij stelt vast dat daar waar binnen het gebied daadwerkelijk archeologisch onderzoek werd uitgevoerd, deze hoge verwachting ook terecht was (Geraeds en Gazenbeek, 2009). (onderzoeksmeldingsnummer 24011)

5. Hier werd in 2009 door RAAP Archeologisch Adviesbureau een Archeologisch Bureauonderzoek uitgevoerd. Onderzocht werd een zone van circa 200 meter ten weerszijden van de Sint Anthonisloop.

De overige, meer verder gelegen archeologische onderzoeksmeldingen zijn buiten beschouwing gelaten.

Afbeelding 8. De ligging van in Archis2 geregistreerde onderzoeksmeldingen (blauw en oranje omkaderd) ten opzichte van het onderzoeksgebied (groen omkaderd). De voor het onderzoeksgebied relevante onderzoeksmeldingen zijn rood genummerd. Bron: Archis2.

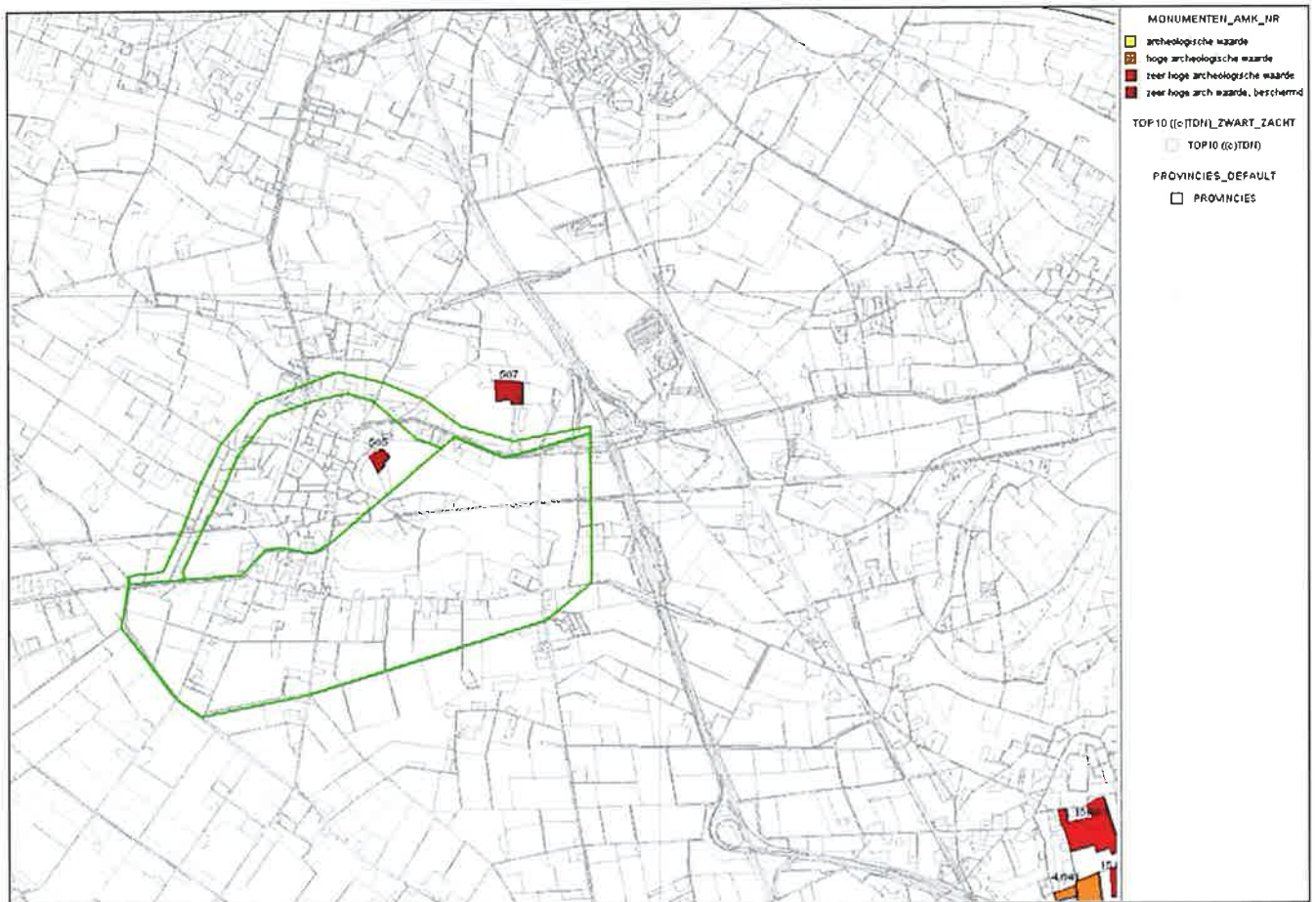
Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Provincie Noord-Brabant geen zone weergegeven als een terrein met een archeologische waarde. In de directe omgeving liggen wel twee AMK-terreinen (zie Afbeelding 9). Dit betreffen:

Monumentnummer 567. Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd. Terrein met sporen van bewoning uit vooral de Late Bronstijd en IJzertijd. Na de vondst van aardewerkscherven in 1970 werd hier een urnenveld verwacht, maar er zouden zich sporen van andere aard kunnen bevinden. Bij nadere beschouwing bleek dat in 1970 slechts 1 (geïsoleerde?) urn met crematieresten was aangetroffen. De vindplaats ligt op een dekzandrug. Er heeft grootschalige ontzanding plaatsgevonden in de directe omgeving, waardoor het terrein extra wordt geaccentueerd. In het kader van het AMR-project zijn in november 2001 proefsleuven gegraven. In tegenstelling tot de vermelding in het CMA dat de sporen zich direct onder de bouwvoor bevinden, is onder de bouwvoor een esdek aanwezig met (zeker niet overal) een dikte tot meer dan een meter. Uit de vondstlaag werd vuursteenmateriaal uit het Neolithicum geborgen alsook aardewerk fragmenten uit de Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen. Het niveau van de vondstlaag is ontstaan door beakkering en een zekere hoeveelheid materiaal zal tijdens het gebruik van de akker in de bouwvoor terecht zijn gekomen.

Verder zijn er grondsporen (sporen van bewoning) uit de late bronstijd en de vroege ijzertijd aangetroffen in het schone zand onder de oudste akkerlaag, in hoofdzaak op het hoogste gedeelte van de dekzandrug. Het vermoeden bestaat dat de eigenlijke archeologische resten binnen een grotere zone zouden kunnen worden aangetroffen dan op basis van de monumentbegrenzing zou kunnen worden aangenomen.

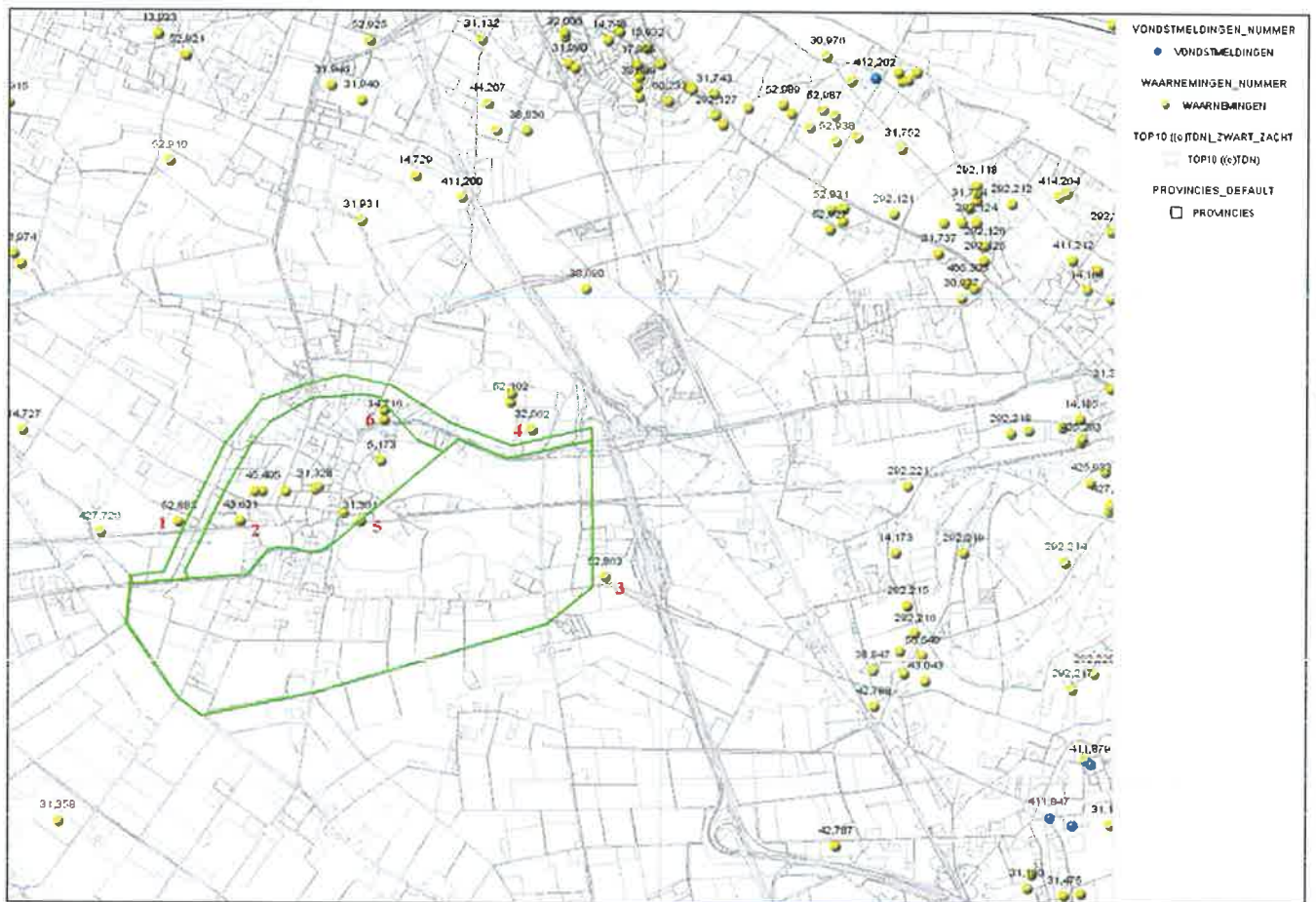
Monumentnummer 565. Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd. Terrein met resten van een kasteel uit de Middeleeuwen. Dit betreft het Kasteel 'De Schans', en niet, zoals in ARCHIS geregistreerd 'De Gravenhof' (van den Brand, 2009: 54). Het kasteel was al halverwege de 19e eeuw volledig gesloopt. De resten bevinden zich in zand op terraswellingen, al dan niet bedekt met dekzand.

De overige, meer verder gelegen archeologische monumenten zijn buiten beschouwing gelaten.

Afbeelding 9. De ligging van in Archis2 geregistreerde terreinen die op de Archeologische Monumentenkaart van de Provincie Noord-Brabant zijn weergegeven, ten opzichte van het onderzoeksgebied (groen omkaderd). Bron: Archis2.

Er is één archeologische waarneming bekend die direct betrekking heeft op het onderzoeksgebied (zie Afbeelding 10). Dit betreft waarnemingsnummer 31361. Deze is op Afbeelding 10 met een '5' genummerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn ook enkele archeologische waarnemingen gedaan. De voor het onderzoeksgebied relevante waarnemingen zijn op Afbeelding 10 genummerd (1, 2, 3, 4, 5 en 6). De overige, meer verder gelegen archeologische waarnemingen en monumenten zijn buiten beschouwing gelaten.

Afbeelding 10. De ligging van in Archis2 geregistreerde waarnemingen (geel gemarkeerd) en vondstmeldingen (blauw gemarkeerd), ten opzichte van het onderzoeksgebied (groen omkaderd). De voor het onderzoeksgebied relevante waarnemingen zijn in rood genummerd. Bron: Archis2.

Archeologische waarneming 1: waarnemingsnummer 52883. Dit betreft een RAAP-vindplaats. Hier werden tijdens een oppervlaktekartering vondsten uit het Neolithicum en de Late Middeleeuwen gedaan.

Archeologische waarneming 2: waarnemingsnummer 43631. Hier is door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) in 1991 een proefsleuf langs de spoorlijn gegraven. Er werd aardewerk uit het Neolithicum aangetroffen.

Archeologische waarneming 3: waarnemingsnummer 52863. Hier werden tijdens een oppervlaktekartering vondsten uit het Mesolithicum en het Neolithicum gedaan.

Archeologische waarneming 4: waarnemingsnummer 32562. Het gaat om een kleine opgraving vooral gedaan door de Archeologische Werkgroep Grave, gedaan op een terrein ten noordoosten van de kern van Haps nadat daar ongeveer een halve meter grond was afgeschoven. Het gaat om het afgegraven bouwterrein van Nabuurs Transport Bedrijf, dat in maart 1986 bekeken werd. Aangetroffen werden paalgoten, kuilen, waterputten en waarschijnlijk een hutkom. Behalve enkele vondsten uit het Neolithicum, Brons- en IJzertijd dateren verreweg de meeste voorwerpen uit de Romeinse tijd en de Vroege en Late Middeleeuwen. Opmerkelijk is een schatvondst van circa 65 Romeinse munten, met een sluit-munt uit 177/178 na Chr. Tevens 2 bronzen voorwerpen (bel en fibula). Mogelijk heeft na de Romeinse tijd vanaf de Merovingische tijd tot in de late middeleeuwen hier min of meer continu bewoning plaatsgevonden.

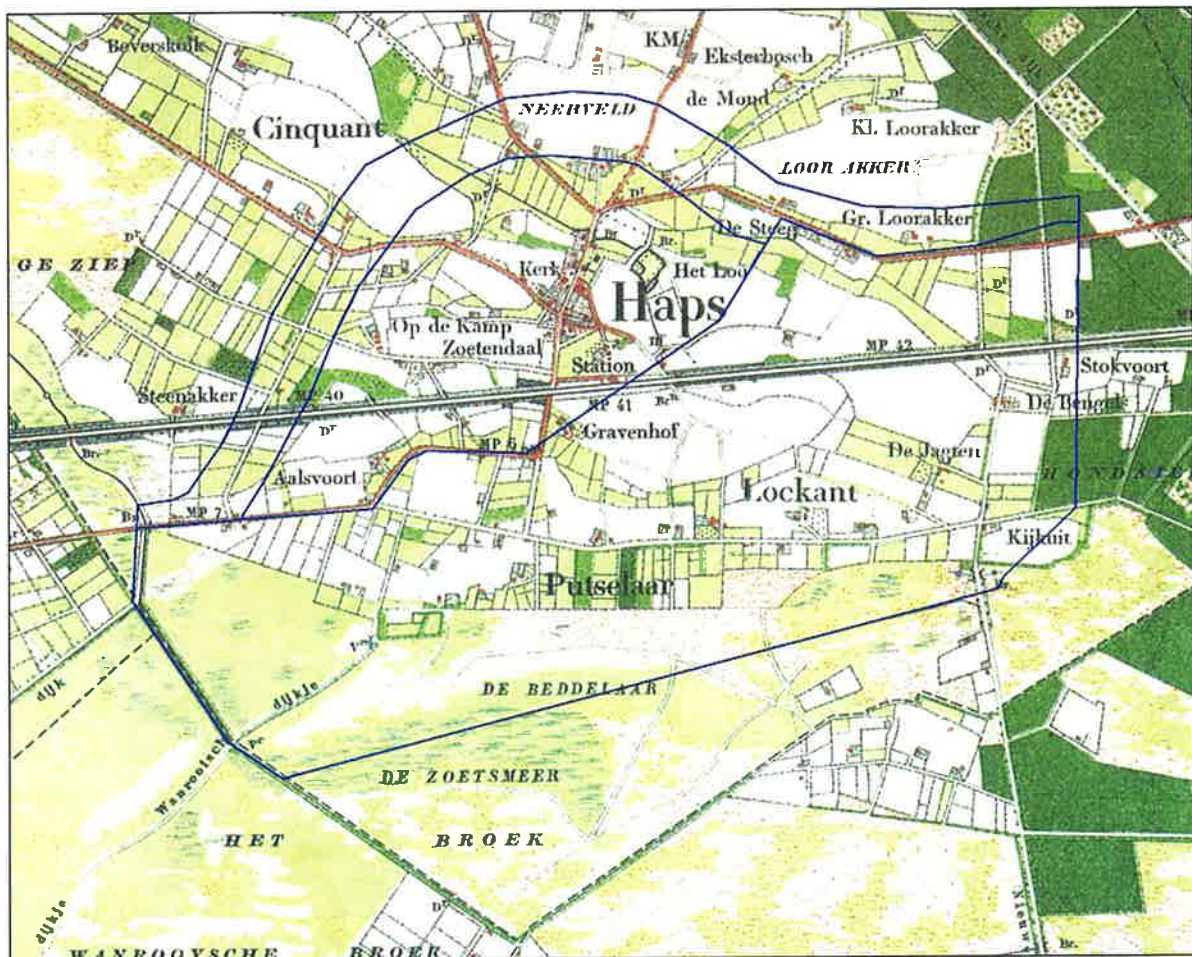
Tijdens het door Grontmij Nederland in 2008 uitgevoerde veldonderzoek werden hier veel fragmenten aardewerk uit de Romeinse Tijd aangetroffen (Geraeds en Gazenbeek, 2009).

Archeologische waarneming 5: waarnemingsnummer 31361. Hier werd een vuurstenen beitel uit het vroeg Neolithicum aangetroffen.

Archeologische waarneming 6: waarnemingsnummer 17863 en 14716. Hier werd tijdens niet archeologisch graafwerk omstreeks 1985 aardewerk uit de Romeinse Tijd en/of de Late Middeleeuwen aangetroffen.

3.3 Historische gegevens

Het onderzoeksgebied ligt rondom de bebouwde kom van Haps. Het betreft hier een dusdanig groot onderzoeksgebied dat het in het kader van dit onderzoek niet mogelijk is om gedetailleerde historische gegevens te verzamelen. Daarvoor wordt verwezen naar de publicatie uit 2009 van Rien van den Brand (van den Brand, 2009).

Afbeelding 11. De ligging van het onderzoeksgebied (blauw omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Topographische Kaart uit 1891. Schaal 1: 25.000.

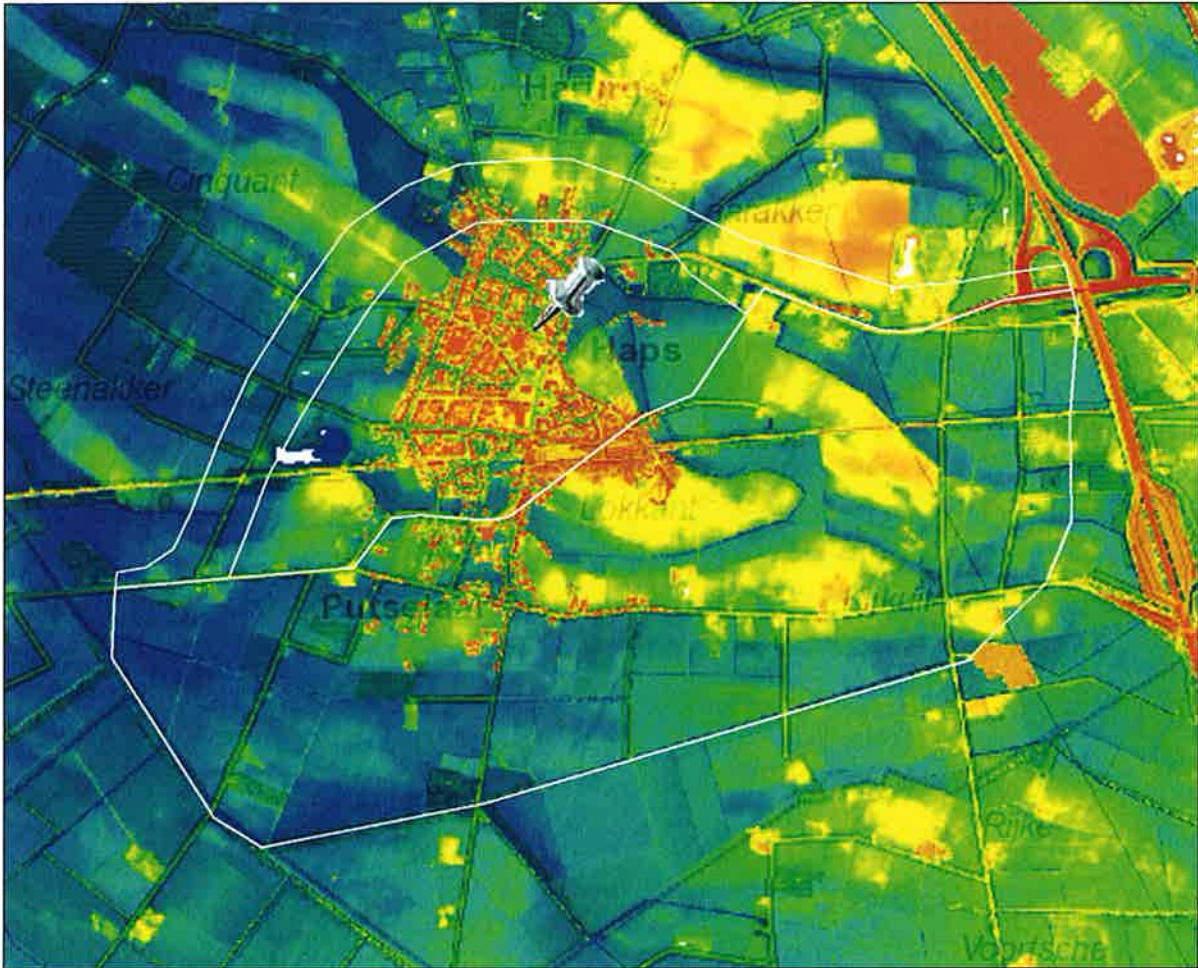
Op basis van de Topografische Kaart uit 1891 (zie Afbeelding 11) kan worden geconcludeerd dat het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied toen bestond uit onontgonnen heidegebieden. Het overige deel was in cultuur gebracht. Er was sprake spaarzame bebouwing, vooral langs wegen. Het onderzoeksgebied werd doorsneden door de spoorlijn Boxtel-Gennep-Wezel van de Noord-Babantsch-Duitse Spoorwegmaatschappij. Deze lijn is inmiddels al weer afgebroken (van den Brand, 2009: 54). Binnen het onderzoeksgebied was sprake van twee, aan het middeleeuwse kasteel de Schans gelieerde, boerenhoeven. Dit betrof de nog bestaande Gravenhof en De Jagten. Beide hoeven kunnen een middeleeuwse oorsprong hebben.

3.4 Luchtfoto's

In het kader van het onderzoek werden enkele luchtfoto's geraadpleegd. Dit betrof een foto uit 1989 (ROBAS, fotonummer 46504, 46506) en een recente luchtfoto. Het grootste deel van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een gebied met akkers en weiden. Er is sprake van de aanwezigheid van wat verspreide bebouwing. Een klein deel van het westelijke deel van het onderzoeksgebied is intensief bebouwd. Op de foto's zijn ter plaatse van het onderzoeksgebied aanwijzingen te zien die mogelijk duiden op de aanwezigheid van archeologisch resten, geologische fenomenen en oude perceelsgrenzen. Het betreft hier dan lichte en donkere zones. Om hierover meer duidelijkheid te verkrijgen zal in een later stadium een meer gedetailleerd en in ruimte begrensd onderzoek moeten worden uitgevoerd.

3.5 Actueel Hoogtebestand Nederland

Tijdens het onderzoek werd het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd (zie Afbeelding 12). De rode, oranje en gele zones betreffen hoger gelegen gedeelten. De groene en blauwe zones betreffen lager gelegen gedeelten. De posities van de terrasruggen (geel en oranje) en de pleistocene geulen (blauw) zijn goed zichtbaar. Het maaiveld ter plaatse van de terrasruggen ligt op een hoogte van circa 11.50 tot 12.50 meter +NAP. Het maaiveld ter plaatse van de pleistocene geulen ligt op een hoogte van circa 10 tot 11 meter +NAP. Het maaiveld ter plaatse van de terrasvlakke ligt op een hoogte tussen circa 11 en 12 meter +NAP.

Afbeelding 12. De ligging van het onderzoeksgebied (wit omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van het Actueel Hoogtebestand (AHN). Rode, oranje en gele zones betreffen hoger gelegen zones, de blauwe en groene zones betreffen lager gelegen delen, waarbij blauw lager ligt dan groen. De posities van de terrasruggen (geel en oranje) en de pleistocene geulen (blauw) zijn goed zichtbaar. Schaal 1: 25.000. (c) AHN - www.ahn.nl.

4. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

4.1 Samenvatting en conclusies

Aanleiding voor het archeologisch onderzoek vormt de aanleg van een randweg om Haps (Gemeente Cuijk). In het kader van de aanleg zal in eerste instantie een tracéstudie (alternatievenstudie) worden uitgevoerd. Hiertoe is een zoekgebied met een oppervlakte van 3.24 vierkante kilometer gedefinieerd. Vervolgens is hier een alternatief zoekgebied aan toegevoegd met een lengte van 3.6 kilometer en een breedte van 100 meter. Uiteindelijk zal één tracé worden uitgekozen. Ten behoeve van het uitgekozen tracé zal een MER-procedure worden doorlopen.

Kragten Landschapsarchitectuur heeft aangegeven dat zij in eerste instantie inzicht wil hebben in de mogelijke aanwezigheid van archeologische belemmeringen binnen het zoekgebied. Deze belemmeringen kunnen een rol spelen bij de uiteindelijke tracékeuze. Hiertoe is door SOB Research, in opdracht van Kragten Landschapsarchitectuur, een Archeologisch Bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij een Archeologisch Verwachtingsmodel is opgesteld.

4.2 Archeologisch verwachtingsmodel

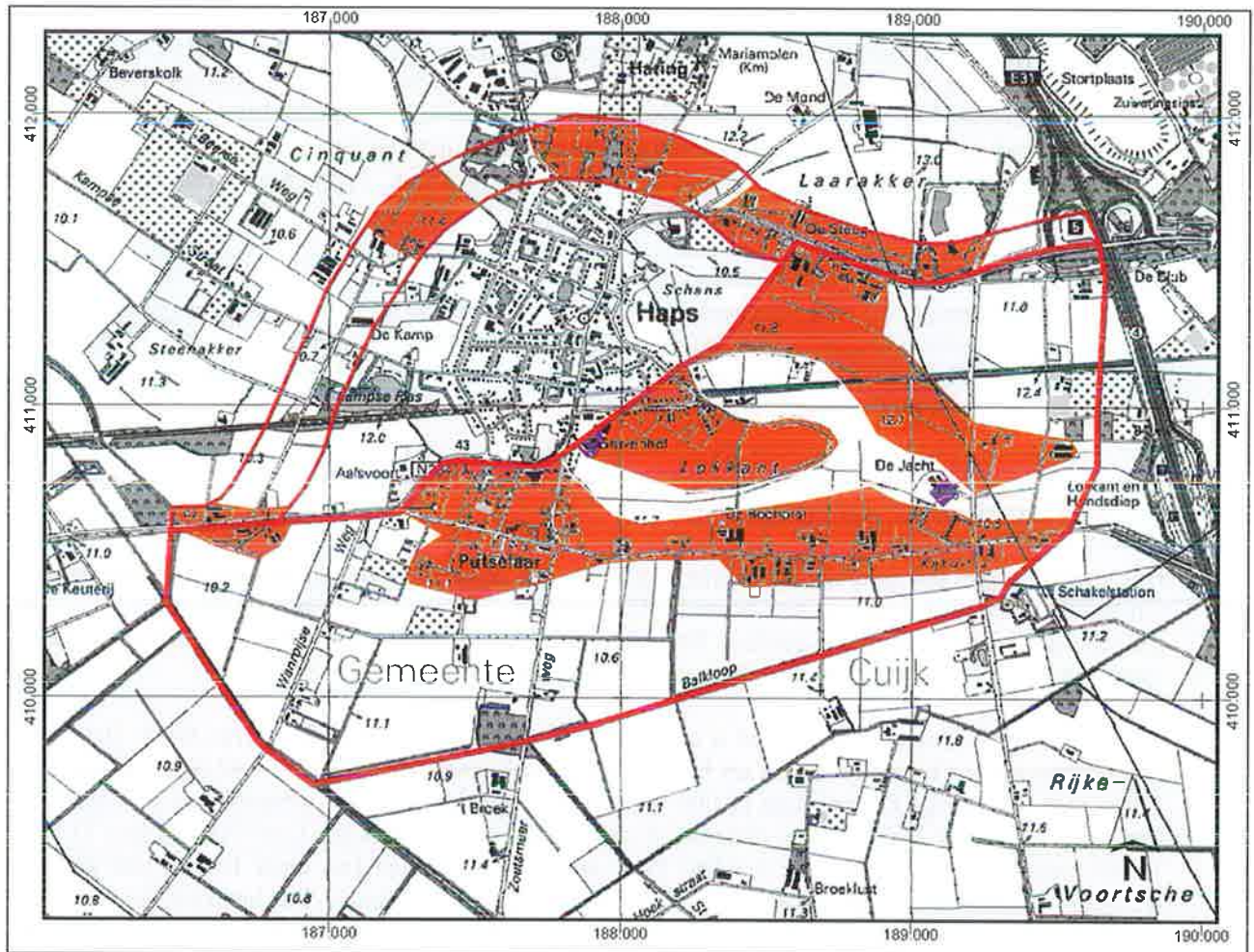
Het zuidelijke en het uiterst noordelijke deel van het onderzoeksgebied maken deel uit van een terrasvlakte die wordt afgedekt met dekzand. Het centrale deel maakt deel uit van een terrasrestrug die gedeeltelijk, en dan met name rondom Haps, wordt afgedekt door een esdek. Dit esdek is vanaf de Late Middeleeuwen opgebracht. De dikte van het esdek is onbekend.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied is sprake van de aanwezigheid van drie terras-fasen. Het oudste en onderste terras (Terras I) dateert uit het Bolling-interstadiaal (circa 13.000 – 12.000 jaar geleden). Gedurende het Vroege Dryas (circa 12.000 jaar geleden) werden weer sedimenten door de Vlechtende Maas afgezet, zodat Terras II kon ontstaan. Terras III ontstond tijdens het Late Dryas (circa 11.000 - 10.000 jaar geleden). Tijdens de koudste fase van het Weichselien (tot circa 10.000 jaar geleden) werden, tenslotte, dekzandafzettingen van de Formatie van Boxtel afgezet. Dat betekent dat ter plaatse van het onderzoeksgebied in ieder geval op drie (terras-)niveaus archeologische resten vanaf circa 13.000 jaar geleden kunnen worden aangetroffen. De aanwezigheid van oudere archeologische resten onder deze niveaus kan niet worden uitgesloten.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied is sprake van een vlechtend afwateringstelsel. Dit betreffen geulen die circa 10.000 jaar geleden zijn ontstaan. De geulen zijn nu niet meer watervoerend, maar nog wel als laagten in het maaiveld herkenbaar. Er is binnen het onderzoeksgebied geen sprake van de aanwezigheid van bekende of reeds onderzochte archeologische waarden. Het feit dat er binnen het onderzoeksgebied nog geen archeologische vondsten zijn gedaan impliceert natuurlijk niet dat er geen archeologische waarden aanwezig zijn. Het is het gevolg van het feit dat er nauwelijks archeologisch onderzoek binnen het onderzoeksgebied gedaan is. Op basis van de geologische ondergrond kan echter worden aangenomen dat binnen het onderzoeksgebied wel degelijk archeologische vindplaatsen kunnen worden aangetroffen, van allerlei aard, vanaf circa 13.000 jaar geleden.

Het onderzoeksgebied kan worden opgedeeld in twee zones. Ter plaatse van het centrale deel is dat het gebied waar de hoger gelegen terrasrestrug (deels afgedekt met een esdek) is gesitueerd. Deze zone is, op basis van de AHN, op Afbeelding 13 oranje gemarkeerd. Hier kunnen archeologische resten vanaf circa 13.000 jaar geleden worden aangetroffen. Direct ten noorden van het onderzoeksgebied, daar waar een intensief archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden, werden inderdaad archeologische resten aangetroffen. Binnen de oranje omkaderde zone is ter plaatse van twee locaties sprake van de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd (op Afbeelding 13 paars gemarkeerd).

Dit betreffen twee hoeven die zijn gerelateerd zijn aan het buiten het onderzoeksgebied gelegen kasteel De Schans. Aan de oranje en paarse zones kan een hoge archeologische verwachting worden gekoppeld.

Afbeelding 13. De ligging van het onderzoeksgebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. Schaal 1: 25.000.

Legenda:

Oranje zones: terrasrestrug, gebieden met een hoge verwachting

Niet gekleurde zones: terrasvlakte/fossiele geulsysteem: beekdal, gebieden met een hoge archeologische verwachting

Paarse zones: hoeven gerelateerd aan Kasteel De Schans, zones met een hoge archeologische verwachting wat betreft archeologische resten uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd.

Het overige deel van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een terrasvlakte met een fossiel geulsysteem (op Afbeelding 13 als niet gekleurd aangeduid). Ook hier kunnen archeologische resten worden aangetroffen. Feitelijk behoort deze zone tot de beekdalen. De beekdalen worden gezien als schatkamers van de Nederlandse archeologie (Rensink et al, 2008 en zie KNA-leidraad Archeologisch onderzoek van beekdalen in pleistoceen Nederland, 2008). In de beekdalen kunnen allerlei, vaak goed geconserveerde, archeologische resten worden aangetroffen, zoals bruggen, sluizen, afvaldeposities of overblijfselen van industriële activiteiten. Ook aan deze zone kan een hoge archeologische verwachting worden gekoppeld.

Literatuur

- Boer, E. de: Gemeente Cuijk, Plangebied St. Hubertseweg 28 te Haps, Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (verkennde fase); Deventer: 2010
- Brand, R. van den: Haps en het Land van Cuijk; Haps: 2009
- Geraeds, J. J. G., en A. E. Gazenbeek: Archeologisch onderzoek plangebied Laarakker te Haps, Inventariserend Veldonderzoek verkennde fase door middel van boringen, plangebied Laarakker te Haps, Gemeente Cuijk; Eindhoven: 2009
- Moerman, S.: Inventariserend Veldonderzoek, verkennde fase, Sint Hubertseweg in Haps, Gemeente Cuijk: 2006
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhof en T.E. Wong: De ondergrond van Nederland; Groningen: 2003
- Past2Present: Archeologisch Beleidsplan Gemeente Cuijk; Woerden: 2009
- Ras, J.: Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen (verkennd) Bedrijventerrein Laarakker Zuidflank, Haps, Gemeente Cuijk; Heinoord: 2010
- Rensink, E., et al.: Archeologie en beekdalen. Schatkamers van het verleden; Amersfoort: 2008
- Rensink, E.: KNA-leidraad Archeologisch onderzoek van beekdalen in pleistoceen Nederland; Gouda: 2008
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Archeologisch Informatie Systeem (Archis2); Amersfoort: 2010
- Robas-producties/Topografische Dienst: Foto-atlas Noord-Brabant; Den Iip: 1989
- SOB Research: Aanvraag "Archeologisch Bureauonderzoek en Cultuurhistorisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Gemeente Cuijk"; Heinoord: 2009
- SOB Research: Aanvraag "Archeologisch Bureauonderzoek Tracé 4 Randweg Haps, Gemeente Cuijk"; Heinoord: 2011
- Tol, A.J., et al.: Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek; Amsterdam: 2006
- www.ahn.nl

Verklarende woordenlijst

antropogeen	door menselijk handelen
erosie	verzamelnaam voor processen die het aardoppervlak aantasten en los materiaal afvoeren. Dit vindt voornamelijk plaats door wind, ijs en stromend water
fossiel geulsysteem	geulsysteem dat niet meet watervoerend is, maar nog wel herkenbaar is in het bodemprofiel of in de geomorfologie
Holoceen	jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: circa 9000 jaar voor Chr. tot heden)
in situ	bewaard gebleven op de oorspronkelijke plaats. Dit met name met betrekking tot onverstoorde archeologische sporen en vondsten
Pleistoceen	geologisch tijdperk dat ongeveer 2 miljoen jaar geleden begon. De tijd van de IJstijden, maar ook van gematigd warme perioden. Het Pleistoceen eindigt met het begin van het Holoceen
sediment	afzetting gevormd door bezinksel of neerslag

Bijlage 1

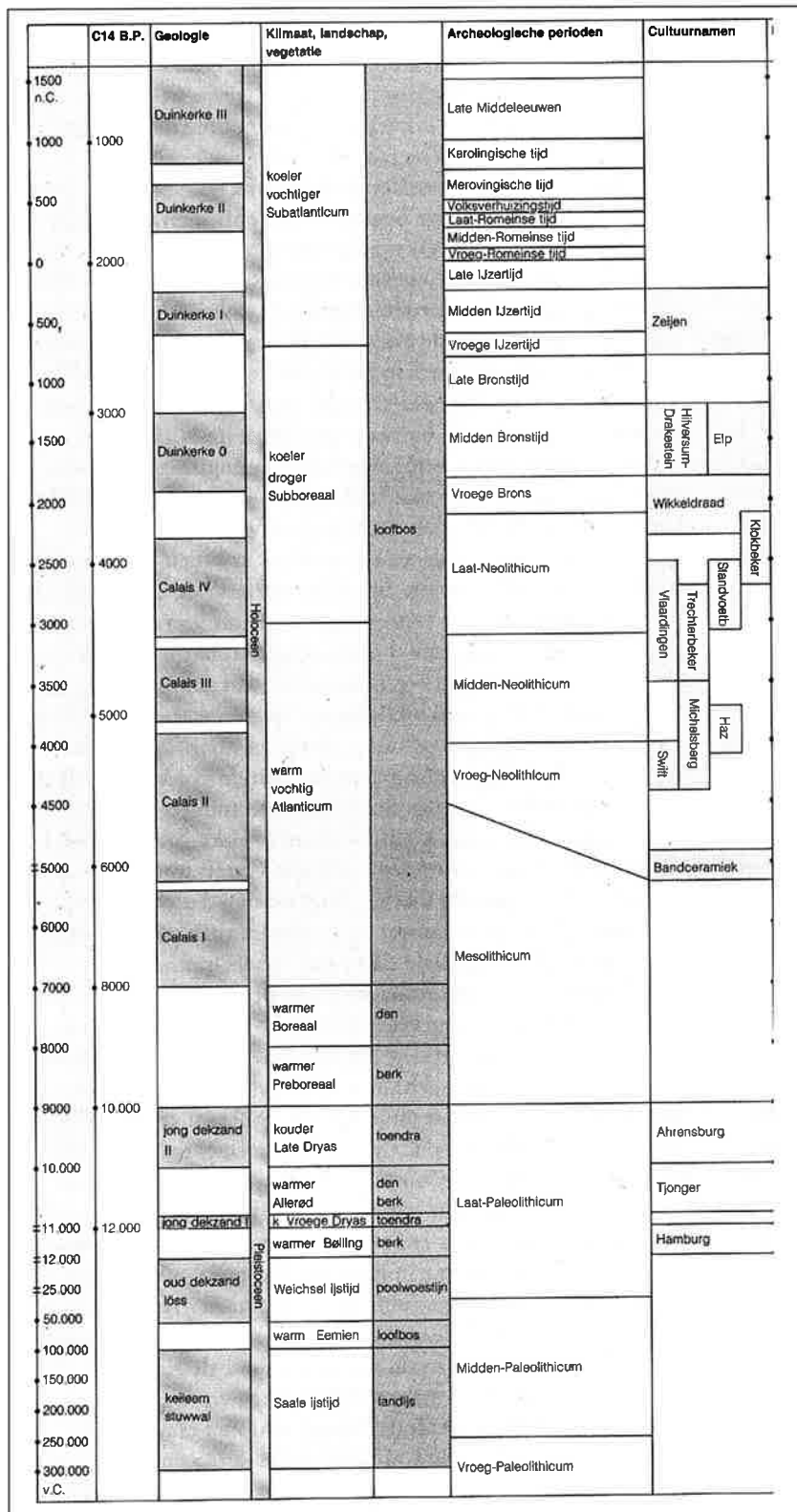
Administratieve gegevens

Projectnaam:	Archeologisch Bureauonderzoek Randweg Haps, Haps, Gemeente Cuijk
Opdrachtgever:	Kragten Landschapsarchitectuur Postbus 14 6040 AA Roermond Contactpersoon: de heer ir. R. Peeten Tel.: 0475 - 395979 Fax: 0475 - 317545 E-mail: rp@kragten.nl
Uitvoerder:	SOB Research Hofweg 13, Heinenoord Postbus 5060, 3274 ZK Heinenoord Tel.: 0186 604432 Fax: 0575 476139 E-mail: sobresearch@wxs.nl
Bevoegde overheid:	College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Cuijk Postbus 10001 5430 DA Cuijk Contactpersoon: de heer K. Peters Tel: 0485-396798 E-mail: gemeente@cuijk.nl Fax: 0485-317 774
Datum opdracht:	7 januari 2010 en 31 maart 2011
Datum conceptrapport:	9 mei 2011
Datum definitief rapport:	19 januari 2012
Plaats:	Haps
Gemeente:	Cuijk
Provincie:	Noord-Brabant
Toponiem:	Lokkant, Laarakker
Huidig grondgebruik:	Weiland, akkerland, bebouwd
Toekomstige situatie:	Weiland, akkerland, bebouwd, randweg
Kaartblad:	46CN
Geologie:	pleistocene afzettingen van de Formatie van Beegden, afgedekt door dekzand van de Formatie van Boxtel
Geomorfologie:	terrasvlakte (met overstromingsmateriaal)/ terraswelingen/ terrasrestrug, met dekzand/geul van vlechtend afwateringsstelsel/ bebouwd/overig (dijken etc.)
Bodemtype:	vlakvaaggronden; grof zand/ laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand/ hoge bruine enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand/ poldervaaggronden; lichte zavel
Grondwatertrap:	III/ VI
NAP-hoogte maaiveld:	tussen 10 meter+-NAP en 13 meter +NAP

Coördinaten plangebied:	NW: 186.450/410.550 ZW: 186.950/409.725	NO: 189.625/411.550 ZO: 189.525/410.550
Oppervlakte onderzoeksgebied:	circa 3.24 vierkante kilometer plus 3.6 kilometer lang en 100 meter breed	
Kaart plangebied:	zie Afbeelding 2 en Afbeelding 3	
CMA/ AMK-status:	N.v.t.	
CAA -nr.:	N.v.t.	
CMA -nr.:	N.v.t.	
ARCHIS -monument nr.:	N.v.t.	
ARCHIS -waarneming nr.:	N.v.t.	
Onderzoeksmeldingsnummer:	38.820 en 46.138	
Deponering documentatie:	Provinciaal Depot Noord-Brabant Directie SCO, Bureau Cultuur Postbus 90151, 5200 MC 's-Hertogenbosch Tel: 06-5384454319 Documentalist: de heer R. Louer	
Deponering digitale documentatie:	e-depot (www.edna.nl)	

Bijlage 2

Archeologische en geologische tijdschaal

Op het hierbij geboden overzicht worden de geologische en archeologische hoofdperioden weergegeven. De dateringen in de linkerkolom (voor en na Chr.) zijn gekalibreerd en geven de betrouwbaarste dateringen. Bron: ROB, 1988.

Bijlage 3

Overzicht voor het Holocene gebied van de gebruikelijke lithostratigrafische indeling en de vertaling naar de lithostratigrafie naar De Mulder et. al, 2003

gebruikelijke terminologie	terminologie (naar De Mulder et al., 2003)
Afzettingen van Duinkerke 3(A, B)	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren
Afzettingen van Duinkerke 2	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren
Afzettingen van Duinkerke 1 (A, B)	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren
Afzettingen van Duinkerke O	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren
Hollandveen	Formatie van Nieuwkoop; Hollandveen Laagpakket
Basisveen	Formatie van Nieuwkoop: Basisveen Laag
Afzettingen van Calais 4	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer
Afzettingen van Calais 3	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer
Afzettingen van Calais 2	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer
Afzettingen van Calais 1	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer
Jonge Duin- en Strandafzettingen	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Schoorl
Oude Duin- en Standafzettingen	Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Zandvoort
Formatie van Twente: dekzand	Formatie van Boxtel: Laagpakket van Wierden
Formatie van Kreftenheye: rivierduinen	Formatie van Boxtel: Laagpakket van Delwijnen
Formatie van Kreftenheye	Formatie van Kreftenheye
Formatie van Kreftenheye: Afzettingen van Wijchen	Formatie van Kreftenheye: Laag van Wijchen
Afzettingen van Tiel 3	Formatie van Echteld
Afzettingen van Tiel 2	Formatie van Echteld
Afzettingen van Tiel 1 (A, B)	Formatie van Echteld
Afzettingen van Tiel O	Formatie van Echteld
Afzettingen van Gorkum 4	Formatie van Echteld
Afzettingen van Gorkum 3	Formatie van Echteld
Afzettingen van Gorkum 2	Formatie van Echteld
Afzettingen van Gorkum 1	Formatie van Echteld

Bijlage 4

SOB Research: Gegevens

SOB RESEARCH

Naam: SOB Research Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek B.V.
Bezoekadres: Hofweg 13, Heinenoord

Postadres: Postbus 5060
3274 ZK Heinenoord

Telefoon: 0186 604432
Fax: 0575 476139
E-Mail: sobresearch@wxs.nl

Directeur: jhr. J. E. van den Bosch
Raad van Advies: J. van de Erve (Voorzitter)
Prof. dr. ir. J. T. Fokkema (Vice-Voorzitter)
J. van Kerchove (Secretaris)

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam
Inschrijvingsnummer Register: 24346983
BTW nummer: NL 8118.55.600.B.01

Bankrelatie: Rabobank Graafschap-Noord
Rekeningcourant: Nr.: 3543.43.181

